

مجلة الجمعية الإيرانية للغة العربية وآدابها، فصلية
علمية محكمة، العدد الـ ٧٧، شتاء ١٤٠٤ هـ. ش،

٢٠٢٥م؛ صص ٤٠٩-٣٨١

A critical analysis of the phenomenon of ISIS and its representation in Al-Mayadeen website news

Article Type: Research

Roqayyeh Hasani,¹ Habib Keshavarz,² Sayyed Reza Mirahmadi³,
Saadollah homayooni⁴*

Abstract

Critical Discourse Analysis (CDA) is an interdisciplinary approach that seeks to reveal the relationship between language and power in social, political, and media texts. Within this framework, news texts are not merely reflections of reality but are analyzed as tools for reproducing meaning and constructing ideology. Given the crucial role of media in shaping public perception of phenomena such as terrorism, examining their linguistic and structural strategies can provide a precise insight into the discursive mechanisms of meaning production. This study aims to analyze the representation of ISIS within the resistance axis discourse by examining seventy news headlines published on the Al-Mayadeen news website in 2022. The research is based on Fairclough's theoretical framework of critical discourse analysis and employs a descriptive-analytical method. The data analysis indicates that Al-Mayadeen frames ISIS representation within the grand discourse of the resistance axis, employing strategies such as "objectification," "nominalization," "passive voice," and "polarization," emphasizing the distinction between the "Self" and the "Other." Moreover, most news items portray resistance forces, especially the Iraqi Popular Mobilization Forces, positively and prominently, whereas ISIS and its supporters are depicted negatively in opposition to the values of the resistance axis. These findings

1. PhD student of Arabic language and literature, Faculty of Literature and Humanities, Semnan University, Semnan, Iran; orcid.org/0009-0008-5268-8587

2. Corresponding author, PAssistant Professor in the Department of Arabic Language and Literature, Semnan University, Semnan, Iran.; orcid.org/0000-0003-3113-8259; *Email:hkeshavarz@semnan.ac.ir*

3. Associate Professor in the Department of Arabic Language and Literature, Semnan University, Semnan, Iran.; orcid.org/0000-0003-4340-2811

4. Associate Professor in the Department of Arabic Language and Literature, Tehran University, Tehran, Iran.orcid.org/0000-0001-7042-9468

demonstrate that Al-Mayadeen's media discourse organizes news linguistically and semantically to reinforce a particular narrative of regional developments, positioning the resistance axis as central to the fight against ISIS while marginalizing the roles of other actors.

Keywords: Fairclough, Critical discourse analysis, Al-Mayadeen site, ISIS.

1. Introduction

Media outlets—including television, newspapers, written texts, and other forms of mass communication—play a pivotal role in mediating between society and the individual. Critical Discourse Analysis (CDA) allows researchers to describe and evaluate this process of meaning-making precisely. Media discourse analysis identifies which social representations dominate, the interactions media texts establish between people and the world or between those in power and the public, and how meanings are constructed differently across contexts.

One contemporary phenomenon that has significantly influenced international relations is the emergence of ISIS (Daesh). Intellectual and political currents, guided by national and ideological interests, have produced diverse and sometimes contradictory reactions in defining and confronting this phenomenon. News about ISIS has been represented worldwide with varying objectives. Among them, Al-Mayadeen has played a significant role in shaping news discourses, offering particular representations of this group.

This highlights the need for a critical reading of ISIS-related news in this outlet, as it reveals the medium's strategies and functions. The present study analyzes seventy news items from Al-Mayadeen throughout ٢٠٢٢, categorizing them geographically into Iraq, Syria, and Iran to examine the phenomenon of ISIS and its social construction within prevailing power relations and ideological orientations.

Research Questions

1. According to Fairclough's theory, which extra-linguistic and contextual factors influence the representation of ISIS in Al-Mayadeen?
2. What are the main characteristics of ISIS news representation in Al-Mayadeen, and how are these linked to the broader discursive structure of the "Axis of Resistance"?

3. Theoretical Foundations

Within Fairclough's CDA framework, Al-Mayadeen news on ISIS can be analyzed at three levels:

Description:

This level examines the formal features of the text, showing how ideological differences are encoded in lexical choices, syntagmatic relations, sentence structures, active or passive verbs, and positive or negative framing. The text is analyzed intra-textually to uncover implicit meanings. Categories such as modality and nominalization are central: modality reflects the writer's stance, while nominalization converts clauses into noun phrases, omitting temporality, agency, and responsibility.

Interpretation:

This level emphasizes intertextual and historical dimensions, linking the text to broader discourse processes. Interpretation combines textual features with the interpreter's knowledge and cognitive frameworks, demonstrating that meaning arises from both linguistic elements and social context. **Explanation:**

This level addresses the ideological underpinnings of news discourse, analyzing whether texts align with or challenge dominant societal discourses. Explanation builds upon description and interpretation, enabling analysis of ideological functions within power relations. Key news items were analyzed across all three levels to reveal media strategies in representing ISIS.

4. Methodology

A combination of library-based research and descriptive–analytical methods was used to analyze ISIS news from Al-Mayadeen and uncover underlying layers of meaning. Relevant literature on discourse analysis was reviewed, and data were collected and categorized. Selected news headlines were repeatedly examined with attention to prevailing discourses. Data were organized in Microsoft Word and Excel for detailed analysis. The primary analysis was conducted manually following the descriptive–analytical approach.

5. Results

Analysis of seventy ISIS-related news headlines from Al-Mayadeen in 2022 yielded the following findings:

-More than half of the headlines ($\approx 53\%$) prominently and positively represent al-Hashd al-Shaabi (Popular Mobilization Forces) as central in combating ISIS, using specific lexical and rhetorical strategies.

-About ١٠% of headlines portray coalition forces and the United States negatively, framing them unfavorably relative to ISIS and al-Hashd al-Shaabi.

-The remaining ٣٧% adopt a neutral stance, reporting events without emphasizing particular actors.

Overall, while Al-Mayadeen provides news coverage, it emphasizes al-Hashd al-Shaabi as pivotal in combating ISIS, whereas rival actors are rarely portrayed positively or centrally.

واکاوی انتقادی پدیدار داعش و بازنمایی آن

در اخبار سایت المیادین

نوع مقاله: پژوهشی

رقیه حسنی^۱، حبيب کشاورز^{۲*}، سیدرضا میراحمدی^۳، سعدالله همایونی^۴

۱. دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

۲. استادیار گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

۳. دانشیار گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

۴. دانشیار گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۰۸

چکیده

تحلیل گفتمان انتقادی، رویکردی میان‌رشته‌ای است که می‌کوشد پیوند میان زبان و قدرت را در متون اجتماعی، سیاسی و رسانه‌ای آشکار کند. در این چارچوب، متون خبری نه صرفاً بازتاب واقعیت، بلکه به‌مثابه ابزارهایی برای بازتولید معنا و برساخت ایدئولوژی تحلیل می‌شوند. با توجه به نقش تعیین‌کننده رسانه‌ها در سامان‌دهی ادراک عمومی از پدیده‌هایی همچون تروریسم، بررسی شیوه‌های زبانی و ساختاری آنان می‌تواند چشم‌انداز دقیقی از سازوکارهای گفتمانی تولید معنا ارائه دهد. پژوهش حاضر با هدف واکاوی نحوه بازنمایی گروه داعش در چارچوب گفتمان خبری محور مقاومت، به تحلیل هفتاد عنوان خبری منتشرشده در پایگاه خبری المیادین در سال ۲۰۲۲ می‌پردازد. این مطالعه بر اساس چارچوب نظری تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف و به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که پایگاه خبری المیادین، بازنمایی گروه داعش را در چارچوب گفتمان کلان محور مقاومت صورت‌بندی می‌کند. این بازنمایی با استفاده از شگردهایی همچون «وجهیت»، «اسم‌سازی»، «فاعل مجهول» و «قطب‌بندی»، بر مرزبندی میان کنشگران «خودی» و «دیگری» تأکید دارد. همچنین در اغلب خبرها، نیروهای مقاومت، به‌ویژه الحشد الشعبی عراق، با توصیف‌های مثبت و برجسته مواجه‌اند، در حالی‌که داعش و حامیان آن با بار معنایی منفی و در تقابل با ارزش‌های محور مقاومت بازنمایی شده‌اند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که گفتمان رسانه‌ای المیادین از طریق

* نویسنده مسئول: hkeshavarz@semnan.ac.ir

سازمان‌دهی زبانی و معنایی خبرها، در جهت تقویت روایتی ویژه از تحولات منطقه‌ای گام برمی‌دارد و محور مقاومت را مرکز مبارزه با داعش قلمداد می‌کند.

کلیدواژه‌ها: فرکلاف، تحلیل گفتمان انتقادی، سایت المیادین، داعش.

۱. مقدمه

سیاست‌های رسانه‌ای به عنوان نیروی فرامتنی، بنگاه‌های خبری را به سوی مداخله ایدئولوژی در ساختارهای زبانی و روایی خبرها سوق می‌دهند. منابع خاصی مانند سیاست و ایدئولوژی در صرافت چهارچوب بندی خط مشی فعالیت‌های رسانه برمی‌آیند. از این رو می‌توان گفت که مضامین خواسته رسانه‌ها، ناوابسته از آن منابع نشأت می‌گیرد و با گذر از این دو فیلتر به مخاطبان منتقل می‌شود. می‌توان این پدیده را در راستای سیاست‌گذاری‌های مالکان رسانه‌ها توجیه و تفسیر کرد؛ مالکان رسانه‌ها همسو با سیاست‌های ویژه خود که در راستای فراهم ساختن منافعشان باشد رویدادهای خبری را بازتاب می‌دهند.

رسانه‌ها فراگیرترین و مؤثرترین نهاد تولید، باز تولید و توزیع دانش و معرفت در مقایسه با سایر نهادهای آگاهی و شناخت در جهان جدید هستند و با داشتن ویژگی‌هایی چون انتشار انواع شناخت و آگاهی که لاجرم به بر عهده گرفتن وظایف دیگر نهادهای معرفتی منجر می‌شود، «فعالیت در یک سپهر عمومی که آنها را در دسترس همه‌ی اعضای جامعه به صورت باز، داوطلبانه و کم هزینه قرار می‌دهد و نیز اثرگذاری بر تعداد بیشتر از افراد و اختصاص زمان بیشتر از آنها به خود حدود و ثغور محیط نمادینی که در آن زندگی می‌کنیم را تعیین می‌کنند» (مهدی‌زاده، ۱۳۸۷: ۵۰).

رسانه‌ها اعم از تلویزیون، روزنامه‌ها، متون و دیگر وسایل ارتباطی همگانی در واسطه‌گری بین جامعه و فرد نقش مهمی دارند. تحلیل گفتمان انتقادی به ما اجازه می‌دهد این اشتراک معانی را به طور دقیق توصیف و ارزیابی کنیم. تحلیل گفتمان رسانه‌ها، تجزیه و تحلیل می‌کند که کدام یک از بازنمودهای جهان اجتماعی غالب است و اینکه متون رسانه چه نوع تعاملاتی را بین مردم و جهان و بین صاحبان قدرت و بقیه مردم برقرار می‌کند و چگونه معنی در متون رسانه مختلف به طور متفاوتی ساخته می‌شود. یکی از پدیده‌های معاصر که تأثیر فراوانی بر مناسبت‌های مابین کشورها گذاشته، پدیده ظهور داعش است. جریان‌های فکری و سیاسی در

چهارچوب منافع ملی و سیاسی خود، واکنش‌های مختلف و حتی متضادی در شناساندن و رویارویی با این پدیده داشته‌اند. اخبار مرتبط با داعش با اهداف مختلف از رسانه‌های سراسر جهان بازنمایی شده است. در این میان پایگاه خبری المیادین به عنوان یکی از منابع خبری فعال در منطقه، نقش مهمی در شکل‌دهی به گفتمان‌های خبری مرتبط با گروه داعش ایفا می‌کند و بازنمایی‌های خاص خود را از این گروه در اخبار این رسانه ارائه می‌دهد. همین مسأله ضرورت خوانش انتقادی اخبار مرتبط با داعش در این پایگاه را نشان می‌دهد؛ چراکه در چهره‌ای فراروی ما قرار می‌دهد تا کارکرد و راهبردهای خاص این رسانه به نمایش گذاشته شود. برای دستیابی به این امر، پژوهش حاضر در میان اخبار پایگاه «المیادین» در بازه زمانی ابتدا تا انتهای سال ۲۰۲۲ تعداد هفتاد عنوان خبری را بررسی و تحلیل کرده و برای رسیدن به نتایج علمی، اخبار را از نظر مکانی به سه کشور عراق، سوریه و ایران تقسیم نموده است تا پدیده داعش و برساخت واقعیت اجتماعی با توجه به مناسبات قدرت و ایدئولوژیک حاکم بر جریان مسلط بر پایگاه خبری به شکلی نظام‌مند و دارای مرزهای روشن به بررسی و تحلیل گذاشته شود. در این پژوهش به بازنمایی گروهک داعش در سایت «المیادین» با تکیه بر تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف پرداخته شده است. بنابراین بر آن است که به پرسش‌های ذیل پاسخ دهد:

- ۱) بر اساس نظریه فرکلاف، بازنمایی پدیده داعش در پایگاه المیادین متأثر از چه مؤلفه‌های فرا زبانی است؟
- ۲) بازنمایی خبری پدیده داعش در سایت المیادین چه ویژگی‌هایی دارد و چگونه این بازنمایی‌ها به ساختار گفتمانی کلی محور مقاومت مرتبط می‌شوند؟

۱-۱. پیشینه پژوهش

تا کنون پژوهش‌های متعددی در خصوص تحلیل انتقادی گفتمان رسانه‌ها و همچنین گروهک داعش صورت گرفته است. اما مطابق بررسی‌های انجام شده، پژوهشی را مشاهده نکردیم که مستقلاً به تحلیل بازنمایی داعش در خلال گفتمان محور مقاومت در رسانه المیادین پرداخته باشد. از جمله مهم‌ترین پژوهش‌ها و مقالاتی که درباره بازنمایی داعش، همچنین ارائه تصویر ایدئولوژیک از محور مقاومت در رسانه‌های مختلف، تصویری ارائه داده‌اند، عبارتند از:

علی اشرف نظری و شهره پیرانی در مقاله «نظریه هویت اجتماعی و بازنمایی کنش هویتی داعش» (مطالعات ملی، شماره ۷۰: ۱۳۹۶) بازنمایی تصویر داعش را به بحث گذاشته‌اند. مقاله بر این ادعا است که داعش با ارائه یک هویت جمعی مبتنی بر آموزه‌های تکفیری و با شعار بازگرداندن افتخار و عزت نفس مسلمانان و نیز تعریف هویت‌های برون گروهی، توانسته است طیف وسیعی از مسلمانان و نومسلمانان را به خود جذب کند. داعش به طور مستمر در پی ایجاد فضای دوقطبی و تأکید بر هویت درون گروه و برون گروه است و با استفاده از این فضا، هویت خویش را خالص و برتر و هویت مقابلش را اهریمنی و پست معرفی می‌کند و به این وسیله به توجیه اقدامات خشونت‌آمیز خود می‌پردازد.

زهرا دلاور با همکاری کبری روشنفکر در مقاله‌ای تحت عنوان «تحلیل محتوای اخبار داعش در روزنامه الشرق الأوسط» (مطالعات فرهنگی و ارتباطات، شماره ۵۲: ۱۳۹۷) به بررسی و تحلیل محتوای روزنامه مذکور پرداخته است؛ این پژوهش، تیرها، موضوعات خبری، نوع اخبار و همچنین منابع اخبار از ابتدای اکتبر سال ۲۰۱۶ میلادی به مدت ۵۰ روز متوالی را در نظر گرفته است. علاوه بر موضوع داعش، جهت‌گیری منفی روزنامه نسبت به نیروهای بسیج مردمی عراق در این خبرها نیز، در خور تأمل است.

ابوذر گوهری مقدم و محمدرضا عرب، در مقاله «جایگاه الحشد الشعبی در امنیت ملی عراق و نحوه بازنمایی رسانه‌های غربی- سعودی از آن» (رسانه بین الملل، شماره ۳: ۱۳۹۷) جایگاه حزب الحشد الشعبی را در رسانه‌های غربی و سعودی بررسی کرده‌اند. نویسندگان بر این باورند که پیدایی و گسترش ارزش و فرهنگ مبارزه با تروریسم در الحشد الشعبی، خواسته‌ها و راهبردهای گروهی تازه امنیتی و دفاعی را در اعضای این گروه پدید آورد و موجب تجمیع و وحدت ایده‌ی مقاومت در عراق شد. در نتیجه هویت و هنجارهای الحشد الشعبی، موجب تقویت امنیت عراق از طریق کنش عملی مبارزه با داعش گردید.

فطره السعادة در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان «تحلیل الخطاب النقدي لنورمان فیرکلاف علی أخبار عودة صراع أفغانستان مع طالبان» (۲۰۲۲)، خبرهای مرتبط با طالبان را از منظر تحلیل گفتمان انتقادی فیرکلاف بررسی کرده است. در این پژوهش، نویسنده سه خبر از بی‌بی‌سی عربی درباره طالبان را تحلیل کرده است که در مورد جنگ در افغانستان گزارش

می‌دهد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که انتخاب معنادار واژگان در اخبار، بر بازنمایی تصویری خاص از طالبان تاثیر گذاشته و برای خوانندگان، ایدئولوژی خاصی را آفریده است.

۱-۲. روش پژوهش

در این پژوهش برای تحلیل خبرهای مرتبط با داعش در سایت «المیادین» و رسیدن به لایه‌های زیرین این دست اخبار از گردآوری اطلاعات به روش کتابخانه‌ای و تحلیل داده‌ها بر مبنای روش توصیفی تحلیلی کمک گرفتیم. پس از بررسی و مطالعه کتاب‌ها و مقالات مربوط به تحلیل گفتمان، اطلاعات جمع‌آوری و دسته‌بندی شد. در مرحله بعد، بررسی و بازخوانی دقیق تیرهای خبری در بازه‌های زمانی مد نظر به طور مکرر و مستمر، همراه توجه به گفتمان‌های موجود انجام شد. به منظور سازماندهی و مدیریت داده‌ها، اخبار جمع‌آوری شده به فایل‌های Microsoft Word و Excel منتقل شدند تا امکان مطالعه و تحلیل عمیق‌تر آن‌ها فراهم شود. تحلیل اصلی داده‌ها به صورت دستی و بر اساس روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفت.

پژوهش حاضر به منظور دستیابی به تحلیل جامع و مستند از بازنمایی گروه داعش، هفتاد عنوان خبر منتشر شده در پایگاه خبری المیادین را در بازه زمانی ابتدا تا انتهای سال ۲۰۲۲ مورد بررسی قرار داده است. این بازه زمانی به دلیل اهمیت ویژه‌اش در روند تحولات منطقه‌ای انتخاب شده است، زیرا در این دوره، محور مقاومت نقش مؤثری در جلوگیری از پیشروی و انجام عملیات خرابکارانه داعش ایفا کرده است و تحلیل گفتمان خبری این بازه تاکنون مورد توجه پژوهش‌های پیشین قرار نگرفته بود. همچنین، به منظور تمرکز بیشتر و تحلیل دقیق‌تر گفتمان، اخبار از نظر جغرافیایی به سه کشور عراق، سوریه و ایران تقسیم‌بندی شده‌اند تا بتوان تفاوت‌ها و ویژگی‌های ویژه هر منطقه را در بازنمایی داعش و محور مقاومت بهتر واکاوی کرد.

۲. نظریه تحلیل گفتمان انتقادی

تحلیل گفتمان غالباً به رویکرد پژوهشی اطلاق می‌گردد که در آن مطالب زبانی، مانند گفتگو یا متون مکتوب و گاهی نیز مطالب دیگر، در مجموع، به عنوان سندی برای پدیده‌هایی فراتر از فرد به حساب می‌آیند (تیلور، ۱۳۹۷: ۱۲). در این میان، تحلیل گفتمان انتقادی برای نخستین بار توسط گروهی از زبان‌شناسان پیرو مکتب نقش‌گرای هالیدی با انتشار کتاب «زبان

و کنترل» پایه گذاری شد (مکین و آندره امیر، ۱۳۹۷: ۶). تحلیل گفتمان انتقادی که ریشه در زبان‌شناسی دارد، بر این باور است که می‌توان روابط پنهان قدرت و فرایندهای ایدئولوژیک شده متون را آشکار کرد. این رویکرد در میان مکاتب زبان‌شناسی، خود را جدا از زبان‌شناسی توصیفی تعریف می‌کند که نگاهی صوری و ساختاری به متن دارد و نقش‌های اجتماعی زبان را مورد توجه قرار نمی‌دهد (فرکلاف، ۱۳۸۷: ۲۶-۲۷). زبان‌شناسی انتقادی نه تنها توصیف پیام‌های ایدئولوژیک در درون متن را عهده‌دار است، بلکه ناقد ساختارها و اهداف اجتماعی است که زبان را آکنده از مضامین اجتماعی کرده است. فرکلاف در کتاب تحلیل انتقادی گفتمان، ضمن پرداختن به روابط نابرابر اجتماعی در کاربرد زبان، می‌کوشد تا اهمیت زبان را در تولید، نگهداشت و تغییر پیوندهای اجتماعی نشان دهد. وی بر این باور است که «زبان بخش اساسی و جدایی‌ناپذیری از زندگی اجتماعی محسوب می‌شود و نمی‌توان آن را به‌طور مجزا یا مختصر از سایر عناصر این زندگی در نظر گرفت. بین زبان و سایر مؤلفه‌های زندگی اجتماعی رابطه‌ای منطقی و دیالکتیکی وجود دارد که پژوهش و تحلیل اجتماعی را ملزم می‌سازد تا توجه ویژه‌ای به زبان معطوف دارد.» (نظریه‌پردازان تحلیل گفتمان انتقادی، برخلاف بسیاری از رویکردهای اجتماعی، تنها به توضیح یا پیوند جامعه و زبان بسنده نمی‌کنند، بلکه زبان را به مثابه شکلی از کنترل اجتماعی در نظر می‌گیرند. از دیدگاه آنان، زبان در خدمت تقویت و تحکیم سازمان‌هایی است که به آن شکل می‌دهد و برای وسیله قرار دادن مردم و نگهداشتن‌شان در نقش‌ها و جایگاه‌های مورد اطمینان استفاده می‌شود. (مهدی زاده، ۱۳۸۷: ۴۸).

این روش به‌طور فلسفی متأثر از نظریات میشل فوکو، زیگموند فروید و کارل مارکس است و عمدتاً درصدد بازتعریف نگرش‌های سنتی ساختارگرایانه به گفتمان است، به‌گونه‌ای که تحلیل زبان را نه صرفاً به‌عنوان یک سیستم ساختاری بلکه به‌عنوان پدیده‌ای اجتماعی و قدرت‌مند می‌نگرد (رحیم‌پور و احمد پاشازانوس، ۱۴۰۰: ۴). در این چارچوب، زبان‌شناس یا پژوهشگر گفتمان به‌عنوان عاملی آگاه و مسئول در تولید و بازتولید روابط قدرت و کنش‌های اجتماعی شناخته می‌شود، که نقش مهمی در شکل‌دهی و تغییر مناسبات اجتماعی ایفا می‌کند. با توجه به رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی نورمن فرکلاف، خبرهای برگزیده سایت «المیادین» درباره داعش، در سه سطح، قابل بررسی است:

۱) توصیف: توصیف مرحله‌ای است که در آن به ویژگی‌های صوری متن پرداخته می‌شود. در این سطح نشان داده می‌شود که چگونه تفاوت‌های ایدئولوژیک میان متون در بازنمایی‌های مختلفی که از جهان ارائه می‌دهند در واژگان آن‌ها رمزگذاری می‌شود (آفاگل‌زاده، ۱۳۸۶: ۶۸). یعنی از نظر توجه به انتخاب نوع واژگان از میان مدل‌های موجود و روابط هم‌نشینی واژگان. همچنین در این سطح، متن با توجه به عناصر دستوری همانند کاربرد خاص عبارات یا جملات، افعال معلوم و مجهول و خبرهای مثبت و یا منفی به بررسی و تحلیل گذاشته می‌شود. در مرحله توصیف، متن خارج از بافت‌های دیگر به تحلیل گذاشته می‌شود. به عبارتی دیگر، در این مرحله، متن به صورت خود بسنده و با توجه به روابط درون متنی بررسی می‌شود تا از رهگذر گفته‌های متن، به ناگفته‌های آن دست یابیم. مقوله‌هایی مانند «وجهیت» و «اسم‌سازی» در این سطح توصیفی قرار می‌گیرند. مقوله «وجهیت» بر این مبنا استوار است که واژگان خنثی نیستند و همواره در ساختار متن، سمت و سویی دارند و به نوعی بازتابنده نگرش نویسنده (گوینده) هستند که به توصیف رویدادی می‌پردازد. به عبارتی دیگر، وجهیت بیانگر نگرش متن درباره یک گزاره خاص است و در ساختار واژگانی بیان می‌شود که از پیوندهای نویسنده (گوینده) و مناسبات اجتماعی وی با دیگران ناشی می‌شود. فرکلاف بحث وجهیت را در بررسی دستوری متن طرح می‌کند و آن را در ارتباط با ارزش پیوندی و بیانی که پیوندها و هویت‌های اجتماعی را نشان می‌دهند، جای می‌گذارد. (فرکلاف، ۱۳۸۷: ۱۷۲-۱۷۰) فرایند «اسم‌سازی» نیز به یک شگرد دستور زبانی گفته می‌شود که در آن، جمله به یک عبارت اسمی تغییر شکل می‌دهد. این امر از طریق حذف ساختارهای زبانی مانند زمان، کنشگر، کنش پذیر و اسنادهای سببیت و مسئولیت انجام می‌شود.

۲) تفسیر: در این سطح بیشتر به جنبه بینامتنی و تاریخی متون توجه می‌شود و متن با توجه به ارتباطش با عملیات گفتمان‌سازی بررسی می‌شود؛ به این معنا که متن با فرایند تولید متن در ارتباط است. از نظر فرکلاف، تنها با بررسی عناصر صوری متن نمی‌توان به اثر این عناصر بر جامعه دست یافت؛ چون رابطه متن با ساختارهای اجتماعی، رابطه‌ای ناوابسته است. در واقع تفسیر متن، عارت است از ترکیب متن با ذهنیت مفسر یا همان دانش زمینه‌ای وی. (فرکلاف، ۱۳۸۷: ۲۱۵).

٣) تبیین: توجه به نگاه ایدئولوژیک سازندگان گفتمان خبری در تقابل یا تأیید گفتمان موجود جامعه و قدرت که این مرحله با تکیه بر دو مرحله توصیف و تفسیر به دست می‌آید. در این پژوهش به عنوان عناصر گفتمان توجه شده است، سپس متناسب با پرسش‌های نورمن فرکلایف در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین، مطابق با آنچه از عناصر بافت محیطی و موقعیتی در اخبار بازتاب داده شده، اخبار شاخصی گزینش و تحلیل شده است (آقاگل‌زاده، ۱۳۸۶: ۶۹).

۳. سایت المیادین

به گفته مسئولان شبکه ماهواره‌ای و تارنمای خبری «المیادین»، این خبرگزاری، تارنمای مستقل عربی است که در ۱۱ ژوئن ۲۰۱۲ (۲۲ خرداد ۱۳۹۱) راه اندازی شد و دفتر مرکزی آن در بیروت، پایتخت لبنان، قرار دارد. المیادین سیاست‌های عمومی خود را چنین برمی‌شمارد:

۱) بیان واقعیت آن‌گونه که هست. ۲) پیگیری مسائل امت اسلامی و جهان با نگاهی فراگیر. ۳) به مسائلی همچون آزادی، اصلاحات، عدالت اجتماعی و حق مردم در آزادی بیان و تعیین انتخاب‌های ملی داخلی آنها توجه دارد. ۴) از فرهنگ مدارا و انکار افراط‌گرایی و تروریسم حمایت می‌کند. ۵) بنگاه خبری «المیادین» اجازه نمی‌دهد که چارچوبی برای هرگونه تبعیض نژادی، قومی، مذهبی، یا تحریک فرقه‌ای باشد. ۶) مسأله فلسطین را نمادی از آزادی ملی می‌داند و بیان مسائل مرتبط با آن در این بنگاه خبری، دارای مرکزیت است. ۷) المیادین هیچ‌گونه هژمونی خارجی را نمی‌پذیرد و از حق مردم برای مقاومت در برابر اشغال، به ویژه اشغال فلسطین و سرزمین‌های عربی توسط اسرائیل حمایت می‌کند.

(<https://www.almayadeen.net/about>)

۴. تحلیل یافته‌ها

همانگونه که در بخش روش پژوهش اشاره شد، تحلیل گفتمان انتقادی فرکلایف در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین انجام می‌شود اما به دلیل گستردگی و دامنه‌دار بودن مراحل سه‌گانه تحلیل گفتمان انتقادی، دشوار می‌توان در یک پژوهش محدود مانند مقاله، هر سه سطح تحلیلی را در مورد اخبار یک رسانه به بحث گذاشت. از این‌رو، در بخش تحلیلی این پژوهش، تنها به بررسی مرحله توصیف، که نخستین مرحله تحلیل گفتمان انتقادی به شمار می‌رود، اکتفا می‌شود.

لازم به یادآوری است که برای این بررسی به صورت کلی تعداد ۷۰ خبر از اخبار مرتبط با داعش در خبرگزاری «المیادین» بررسی شد. بازه زمانی انتخابی، داعش را نه به عنوان یک قدرت، بلکه به مثابه گروهکی خرابکار و ضعیف شده به تصویر می‌کشد. خبرها به صورت کلی به دو دسته مستقیم و غیر مستقیم دسته‌بندی شده‌اند. در خبرهای مستقیم، عناوین خبری دربرگیرنده الفاظی همچون «داعش» یا «تنظیم داعش» هستند. در مقابل، خبرهای غیر مستقیم، آن دسته اخباری هستند که در بدنه خبر از «داعش» اسم به میان آورده‌اند. جدول ذیل درک بهتر محتوای خبرها و پراکندگی مکانی آنها را میسر می‌سازد.

پراکندگی مکانی	اشاره مستقیم	اشاره غیر مستقیم	مرکزیت گفتمان
داعش و عراق	۱۸ بار	۳۴ بار	تقابل با داعش
داعش و سوریه	۱۱ بار	۷ بار	تقابل با داعش
داعش و ایران	۲ بار	یک‌بار	خرابکاری داعش
داعش و ترکیه	۲ بار	-	تقابل با داعش
داعش و آمریکا	۸ بار	۴ بار	کمک به داعش
داعش و روسیه	۲ بار	-	تقابل با داعش
داعش و افغانستان	۲ بار	-	خرابکاری داعش
داعش و لبنان	۱ بار	-	قربانی داعش
عدم ذکر مکان	۱۰ بار	-	-

جدول شماره (۱): پراکندگی مکانی اخبار مرتبط با داعش در پایگاه «المیادین»

نکته مهم این است که مجموع شمارش اشاره‌های مکانی از تعداد کل عناوین خبری بیشتر است، زیرا در بسیاری از عناوین، به طور همزمان چند کشور یا بازیگر جغرافیایی مختلف ذکر شده که نشان‌دهنده پیچیدگی و چندبعدی بودن فضای خبری پیرامون داعش است. از جهت مکانی، جدول بالا حاکی از این مسأله است که در مطالب مرتبط به داعش، دایره مکانی آسیا و به ویژه سه کشور عراق، سوریه و ایران در این اخبار مرکزیت می‌یابد. دقت در بسامد این اخبار در رابطه با محورهای سه گانه عراق، سوریه و ایران دقیقاً از الگوی عنوان مستقیم پیروی کرده و عراق در مرتبه نخست، سوریه در مرتبه دوم و ایران در جایگاه سوم قرار گرفته است. هر چند آمریکا در عناوین خبری بسامد بالایی دارد، اما تحلیل گفتمان

عنوان‌های خبری نشان می‌دهد که این حضور اغلب در چارچوبی منفی و در نقش «عامل تهدید» یا «دخالته‌گر خارجی» روایت شده است که در تقابل مستقیم یا غیرمستقیم با کشورهای منطقه‌ای مثل عراق و سوریه و نیز گروه مقاومت قرار گرفته است. عنوان‌های غیرمستقیم، عنوان‌هایی هستند که ترور، تروریسم و مناسبات مربوط به گروه‌های تروریستی را بازتاب می‌دهند اما در تیتراژ خبر، اسمی از داعش نیآورده‌اند. تکرار مستقیم عبارت داعش در تیتراژ اخبار مرتبط با کشور عراق ۱۸ بار، در رابطه با سوریه، ۱۱ بار و در رابطه با ایران، تنها دو بار است. گستردگی عملیات خرابکارانه داعش در عراق و رویارویی «الحشد الشعبی» با این گروه، مطالب مرتبط با داعش در عراق را به صدر اخبار آورده است. از سوی دیگر اخبار مرتبط با داعش در تقابل با سوریه در جایگاه دوم فراوانی قرار می‌گیرد. تکرار گسترده عنوان دو کشور عراق و سوریه در اخبار مرتبط با داعش حاکی از این مسأله است که جولانگاه اصلی گروهک مذکور در این دو کشور بوده و بیشتر حملات تروریستی آنها در مناطقی از این دو کشور صورت گرفته است. از سوی دیگر این فراوانی اشاره به فلسفه وجودی داعش دارد که سرکردگان این گروه با ادعای تشکیل یک حکومت مجموعه خود را دولت اسلامی عراق و شام نام نهادند و حیطة فعالیت خود را در برخی از استان‌های عراق و سوریه تعریف کردند. در انتهای جدول، کشور ایران قرار گرفته است. کمترین اخبار مرتبط با داعش، در رابطه با ایران منعکس شده است. در بازه زمانی انتخابی، تنها دو عنوان خبر به صورت مستقیم داعش را در رویارویی با ایران بازتاب داده است. مرکزیت سه کشور عراق سوریه و ایران در مطالب انتشار یافته درباره داعش در سایت المیادین به سیاست‌های مدیران وبگاه یعنی دفاع از محور مقاومت برمی‌گردد.

٤-١. سطح توصیف

در این مرحله از تحلیل گفتمان با توصیف خصوصیات صوری واژه‌ها و روابط مفهومی آنها با یکدیگر و همچنین ویژگی‌های نحوی جمله، تلاش می‌شود تا کشف معانی بیش‌تر از صورت زبانی انجام پذیرد. در سطح توصیف، از مجموع ویژگی‌های صوری متن از جمله واژگان و دستور جملات استفاده می‌شود. در گام نخست مرحله توصیف، عنوان‌های چهار خبر از سایت «المیادین» به بررسی گذاشته می‌شود.

٤-١-١. ساختار جمله

در بخش ساختار جمله، تعداد پنج عنوان خبری از جامعه‌ی آماری به عنوان نمونه به بررسی و تحلیل گذاشته می‌شود.

عنوان نخست	العراق: الحشد الشعبي يعلن عن شهيدین أثناء صدّ هجوم "داعش" في صلاح الدين
عنوان دوم	مقتل ٣ إرهابيين بينهم قياديان من "داعش" في ضربة جوية شمالي العراق
عنوان سوم	مقتل ١٤ عنصراً من داعش باستهداف للقوات الأمنية العراقية
عنوان چهارم	الحشد الشعبي يحبط محاولة تسلل لـ'داعش' في جبال حميرين
عنوان پنجم	الحشد الشعبي يدمر مقرين لـ'داعش' جنوب غرب كركوك

جدول شماره (٢): تحلیل ساختار جمله اخبار مرتبط با داعش در پایگاه «المیادین»

عنوان نخست: «العراق: الحشد الشعبي» يعلن عن شهيدین أثناء صدّ هجوم "داعش" في صلاح الدين»

با توجه به مشخصات ظاهری عنوان این خبر، می‌توان گفت که نیروهای مقاومتی مردمی عراق «الحشد الشعبي» در مرکزیت پیام و گروهک تروریستی داعش در حاشیه آن قرار داده شده است. چرا که «الحشد الشعبي» به عنوان نقطه مرکزی و آغازین عنوان انتخاب شده است. از آنجا که عنوان اصلی این خبر در قالب جمله کامل فعلی بیان شده است، به نوعی اختیار عمل را از خواننده می‌گیرد و گویی او را در داوری نسبت به محتوای خبر همراه می‌کند و با ارائه کامل عنوان به مخاطب، معنای خاصی را القا می‌کند. از این رو می‌توان گفت عنوان حاضر از بار معنایی مثبت برخوردار است و می‌کوشد تا نیروهای مقاومت را در ثقل مرکز خود قرار دهد و با نگاه منفی به گروهک داعش از همان عنوان خبر، تکلیف خود را با خوانندگان خبر را مشخص سازد.

عنوان دوم: «مقتل ٣ إرهابيين بينهم قياديان من "داعش" في ضربة جوية شمالي العراق» در تیتیر دوم، ساختار مصدری عنوان، به شکل مجهول آمده است تا بی اهمیت جلوه دادن کشته شدن داعشیان توسط هر نیرویی را بازنمایی کند. به دیگر سخن در عنوان خبر مشخص نیست چه کسانی داعشی‌ها را کشته‌اند و این نشانگر اهمیت کشته شدن تروریست‌هاست بدون اینکه مهم باشد چه کسانی این افراد را کشته‌اند. در اینجا مجهول آمدن خبر، بار منفی خبر را بیشتر نمایان می‌سازد.

عنوان سوم نیز الگویی همانند ساختار عنوان دوم را دنبال می‌کند. عنوان به ساختار مجهول مصدری متکی است که باعث می‌شود نقش فاعل حذف و تأکید صرفاً بر نتیجه (کشته شدن تروریست‌ها) متمرکز شود. این حذف فاعل نمایانگر کم‌اهمیت جلوه دادن عامل عملیات است و با استفاده از واژه «مقتل» بار معنایی منفی قوی برای داعش تقویت می‌شود.

در عنوان چهارم، «الحشد الشعبي» در جایگاه فاعل و آغازگر جمله قرار گرفته که نشان‌دهنده مرکزیت کنشگر در سطح کارکرد نحوی است. فعل «یحبط» یک فعل پراحساس است که کنشی موفق را القا می‌کند. تقابل میان فاعل (الحشد) و مفعول (داعش) نشان‌دهنده ساختار «دوسویگی گفتمانی» است که در آن، یکی کنش‌گر مثبت و دیگری تهدیدی منفی بازنمایی می‌شود.

عنوان پنجم نیز تا حدودی از الگوی ساختاری عنوان چهارم پیروی می‌کند. جمله از ساختار معلوم با کنش‌گر فعال استفاده می‌کند که در آن «الحشد الشعبي» به عنوان نیروی کنشگر مثبت در چارچوب گفتمان مقاومت بازنمایی می‌شود. فعل «یدمر» فرایند مادی قدرت‌نمایانه است که بر اعمال قدرت مشروع دلالت دارد و مفعول «مقرین لداعش» بازتاب ساختار رابطه‌ای دشمن-هدف است.

٤-١-٢. ساختار واژگانی

استفاده از واژگان خاص برای بازتاب فضای ذهنی و احساسی، یکی از ویژگی‌های مهم گفتمان‌ها به طور عام، و گفتمان‌های ایدئولوژیک به طور خاص است. فرکلاف بر اهمیت واژه‌ها در تحلیل متون تأکید دارد و استدلال می‌کند که «ساختار واژگان مبتنی بر ایدئولوژی است» (فیرکلف، ٢٠٢٤: ١٥٩)، چراکه گویندگان یا نویسندگان می‌توانند باورهای ایدئولوژیک خود را در قالب واژگان رمزگذاری کنند.

عنوان نخست	العراق: "الحشد الشعبي" يعلن عن شهيدین أثناء صدّ هجوم "داعش" في صلاح الدين
عنوان دوم	مقتل ٣ إرهابيين بينهم قياديان من "داعش" في ضربة جوية شمالي العراق
عنوان سوم	مقتل ١٤ عنصراً من داعش باستهداف للقوات الأمنية العراقية
عنوان چهارم	الحشد الشعبي يحبط محاولة تسلل لـ"داعش" في جبال حمير
عنوان پنجم	الحشد الشعبي يحبط هجوماً لداعش في جرف الصخر جنوب بغداد

عنوان ششم	الحشد الشعبي يحبط هجوماً لـ"داعش" في صلاح الدين..
عنوان هفتم	الحشد الشعبي يحبط محاولة تسلل لداعش في سامراء
عنوان هشتم	الحشد الشعبي يدمر مقرين لـ'داعش' جنوب غرب كركوك
عنوان نهم	إحباط محاولة لـ"داعش" لتفجير أبراج الطاقة الكهربائية في قاطعي نينوى وديالى
عنوان دهم	الأمن المغربي يفكك خلية تابعة لتنظيم داعش الإرهابي

جدول شماره (۳): تحلیل ساختار واژگانی اخبار مرتبط با داعش در پایگاه «المیادین»

در عنوان خبرها بکار گرفتن واژه‌هایی با بار مثبت و منفی و چگونگی استفاده از آنها، به ما کمک می‌کند تا شناخت بهتری از گفتمان مورد نظر داشته باشیم. از این رو با دقت و توجه روی دایره واژگانی مورد استفاده در اخبار وبگاه المیادین، خوانش گفتمان پنهانی در دل واژه‌ها آسان‌تر خواهد شد.

عنوان نخست: «العراق: الحشد الشعبي» يعلن عن شهيدين أثناء صدّ هجوم "داعش" في

صلاح الدين»

در این تیترا خبر، واژگانی مانند «شهیدین» و «أثناء صد هجوم» گویای رویکرد مثبت رسانه به عملکرد «الحشد الشعبي» در مقابل رویکرد منفی به عملکرد داعش است. چرا که برای کشته شدن دو نفر از اعضای نیروهای مقاومت مردمی به دست عناصری از داعش از نماد «شهید» کمک گرفته است که نمادی اسلامی است و جایگاه والایی در بافت گفتمانی جامعه دارد و چنین القا می‌کند که نیروهای مقاومت در راه پاسداری و دفاع از مردم عراق، فدا شده‌اند. واژه «هجوم» در رابطه با داعش، بیانگر این گفتمان پنهانی است که داعش نه تنها محافظ هیچ یک از سرزمین‌های تحت تصرف نبوده و نیست بلکه دشمنی بیرونی است که به تمامیت ارضی یک سرزمین حمله می‌برد. از جهت دیگر این عنوان بیانگر فروکش کردن قدرت نظامی داعش است؛ چرا که تسلطی بر منطقه مورد هجوم ندارند و گاهی جهت اقدامات خرابکارانه و وحشت افکنی بین مردم به این دست از حمله‌ها روی می‌آورد. شایان یادآوری است که این خبرها از جهت سوگیری به دو گروه کلی تقسیم می‌شوند؛ در گروهی از عناوین، سوگیری منفی مستقیم به داعش وجود دارد. در این دسته از تیتراها نگاه مستقیم نویسندگان خبر از راه نوع کاربرد واژگان، شیوه جمله سازی و تقابل ارزشی میان گروهک داعش با دیگر جبهه‌های تحت حمایت سایت، بازتابی می‌شود؛ اما در بخش دیگر، با مراجعه به بدنه خبر می‌توان

جهت گیری منفی را دید. این سوگیری منفی به داعش منجر به سوگیری مثبت به مخالفان داعش در چهارچوب گفتمانی وبگاه یعنی محور مقاومت می شود.

عنوان دوم: «مقتل ۳ إرهابيين بينهم قياديين من "داعش" في ضربة جوية شمالي العراق»

در این عنوان مالکان پایگاه خبری از رهگذر «واژه سازی» به بیان نگرش خود نسبت به پدیده داعش می پردازند. واژه هایی مانند «مقتل» و «ارهابیین» سوگیری سایت به سمت جبهه مقاومت را نشان می دهد. فرکلاف معتقد است: «ارزش بیانی کلمات همواره یکی از مسائل اصلی است که گوینده یا تولیدکننده متن برای ارزیابی بخشی از واقعیت از آن استفاده می کند. گوینده بر پایه این ارزش، نظام های طبقه بندی یا ارزیابی خود را شکل می دهد که بخشی از این نظام ها بر اساس ارزش بیانی کلمات تعیین می شود.» (فیرکلف، ۲۰۲۴: ۱۶۴). در بررسی عنوان های خبری که مستقیم گروهک داعش را در عنوان ذکر کرده اند، سه بار واژه «استشهاد» یک بار «شهیدین» و یک بار نیز واژه «شهدا» تکرار شده است. در مقابل، و در لابلائی خبرهای مرتبط با کشته و دستگیر شدن اعضای داعش، با الفاظی همچون «ارهابی: تروریست» و «مقتل: کشته شدن»، بی اهمیت جلوه دادن کشته شدن جان اعضای گروهک به مخاطب القاء می شود.

در عنوان سوم نیز همین الگو قابل پیاده شدن است. عبارت «مقتل ۱۴ عنصرًا» ترکیب عددی-اسمی که بار کمتر و نسبتاً رسمی تر نسبت به «ارهابیین» دارد، به همراه «استهداف» به عنوان فعل عمل نظامی هدفمند، بازنمایی ساختاری تمرکز قدرت نیروهای امنیتی است؛ این واژگان گفتمان امنیتی و تقابل قاطع میان «نیروهای امنیتی» و «داعش» را بازتولید می کنند.

در عناوین چهارم تا نهم، فعل های «يُحْبِطُ» و مصدر «إِحْبَاطُ» در مرکز ساختار واژگانی و گفتمان خبری قرار دارند و نقش کلیدی در بازنمایی نیروهای الحشد الشعبی به عنوان کنش گرانی فعال، تدافعی و مشروع ایفا می کنند. تکرار مستمر فعل «يُحْبِطُ» در عناوین چهارم تا هفتم — «الحشد الشعبی يُحْبِطُ محاولة تسلل»، «يُحْبِطُ هجوماً»، «يُحْبِطُ محاولة تسلل» — نه تنها انسجام واژگانی ایجاد می کند، بلکه از نظر گفتمانی نیز به تثبیت تصویری از مقاومت مستمر و واکنش های مؤثر در برابر تهدید داعش منجر می شود.

فعل «يُحْبِطُ» با بار معنایی کنشی، نتیجه بخش و تدافعی، الحشد الشعبی را در موضع کنش گر پیش دستانه بازنمایی می کند. در برابر این فعل، عبارت هایی نظیر «محاولة تسلل» و «هجوم» برای داعش، از نظر ساختار اسمی-فعلی، هویتی تهدیدآمیز، مهاجم و دارای قصد و

سازماندهی ایجاد می‌کنند. این تقابل واژگانی، نوعی دوقطبی معنایی مقاومت/تهاجم یا قهرمان/تهدید را بازتولید می‌کند که در آن داعش عنصری فعال ولی شکست‌خورده است و الحشد الشعبی به‌عنوان حافظ امنیت ملی ظاهر می‌شود.

در عنوان خبری هشتم، استفاده از فعل «یدمر» به‌مثابه یک فعل کنشی با بار معنایی خشونت‌بار و قاطع، بیانگر گذار از حالت تدافعی به کنش‌گری تهاجمی است. این فعل، نیروهای الحشد الشعبی را نه صرفاً در موضع پاسخ به تهدید، بلکه به‌عنوان نیرویی با ابتکار عمل و قدرت تخریب‌هدفمند بازنمایی می‌کند که قادر است به عمق ساختارهای دشمن نفوذ کرده و آن‌ها را از میان بردارد. عبارت «مقرین لداعش» نیز با ارجاع به زیرساخت‌های سازمانی گروه تروریستی، بر اهمیت این اقدام تأکید می‌کند؛ چراکه نابودی مقر، به‌منزله ضربه به توان سازماندهی و استمرار عملیات دشمن تلقی می‌شود.

عنوان نهم، با حذف فاعل صریح و استفاده از ساختار مجهول («إحباط محاولة لـ"داعش" لتفجير...») نوعی بی‌طرفی صوری ایجاد می‌شود، اما در واقع ساختار جمله از طریق برجسته‌سازی مفعول («أبراج الطاقة الكهربائية») به‌عنوان نماد زیرساخت حیاتی، بر اهمیت و خطر تهدید تأکید می‌کند. این ترکیب نمادین، گفتمان حفاظت از امنیت و ثبات ملی را تقویت می‌کند و داعش را به‌عنوان عامل مستقیم تهدید زیرساخت‌های کلان جامعه بازنمایی می‌نماید.

۴-۱-۳. قطب‌بندی

یکی از عوامل اصلی مؤثر بر عنوان بندی خبرها در رسانه‌های خبری، ایدئولوژی حاکم بر مدیران آن خبرگزاری است. به این معنا که رسانه‌ها برای خود مأموریتی را ترسیم می‌کنند که اهداف ویژه مدیران را منعکس کرده و با توجه به آن به تولید و انتقال پیام اقدام می‌کنند. به دیگر سخن، نمی‌توان مطبوعات را صرفاً بازگوکننده واقعیت‌های پیرامونی به شکلی بی‌طرفانه دانست، بلکه «متون خبری به ویژه اخبار سیاسی از اساس ماهیت ایدئولوژیکی دارند» (سلطانی، ۱۳۸۴: ۵۶) همین ایدئولوژی‌ها و سیاست‌های مدیریتی رسانه در لابلای متن خبری پنهان شده و به نوعی ساختار کلان متن را از طریق برساخت گفتمان، انسجام می‌بخشد. در نتیجه، گفتمان سازی منجر به مسأله قطب‌بندی می‌شود. هر رسانه خبری با توجه به سیاست‌های آشکار و پنهان و متناسب با گفتمان خود به امر قطب‌بندی می‌پردازد.

با تحلیل و بررسی عناوین اخباری که در بازه زمانی (۲۰۲۲) به صورت مستقیم و غیر مستقیم به موضوع داعش پرداخته بودند متوجه شدیم که پایگاه اینترنتی المیادین از رهگذر سخنان منتسب به مقامات و موضع‌گیری کشورها درباره حضور داعش به قطب‌بندی و جریان‌سازی سه گانه پرداخته است. به عبارت دیگر، سیاست مدیران پایگاه در پوشش خبرهای مرتبط با داعش منتهی به ایجاد سه گروه جریان کلی در رابطه با موضوع داعش شده است. در نگاه نخست به نظر می‌رسد وبگاه المیادین کشورهای محور مقاومت (در بازه انتخابی شامل عراق، سوریه و ایران می‌شود) را در جناح خودی تعریف می‌کند و تمامی اقدامات این کشورها در رابطه با داعش را در قالب‌های مثبت قرار می‌دهد. این مسأله با خوانش چهار عنوان خبر از مقامات کشورهای سه گانه عراق، سوریه و ایران بهتر مشخص می‌شود.

عنوان نخست	الکاظمی: مقتل زعيم "داعش" في سوريا امتداد لجهود القوات العراقية
عنوان دوم	الرئيس العراقي: سليمانی شارکنا في إنقاذ بلدنا من "داعش"
عنوان سوم	المقداد للمیادین: نقف إلى جانب روسيا لأن الغرب هو من دعم الإرهاب في سوريا
عنوان چهارم	قالیباف: المنظمون لأعمال الشغب في إيران يريدون صنع "داعش" جديدة
عنوان پنجم	سلامی یشید بدور الحشد الشعبي في الانتصار على داعش

جدول شماره (۴): قطب‌بندی در اخبار مرتبط با داعش پایگاه «المیادین»

با بررسی عنوان‌های خبری پایگاه المیادین، متوجه شدیم که این عنوان‌ها در سطح افراد، دو مقوله «خود» و «دیگری» را بر ساخته و افراد را به دو بخش درون‌گفتمان خودی و بیرون از گفتمان گروه‌بندی کرده است و به نوعی ارزش‌های منتسب به خود را در خبرها بازتاب داده است. با توجه به جدول بالا، در سطح افراد، تنها اظهار نظر چهار نفر به عنوان مقامات رسمی کشورها در خبرها آمده است. شایان ذکر است که این چهار عنوان، تمامی طرف‌های خودی را بازنمایی می‌کند و به نوعی گفتمان مدیران سایت را در توصیف و معرفی ارزش‌های منتسب به «خودی‌ها» را به مخاطب القاء می‌کند. چهار عنوان خبر، سه محور عراق سوریه و ایران را شامل می‌شود؛ علاوه بر این روسیه که شریک راهبردی محور مقاومت به شمار می‌رود آشکارا در عنوان خبری سوم ذکر شده است. عنوان نخست، کشتن یکی از سرکرده‌های داعش را نتیجه تلاش‌ها و مشارکت‌های راهبردی میان سوریه و نیروهای عراقی برمی‌شمارد. عنوان خبری دوم میان عراق و تلاش‌های سپاه پاسداران ایران به ویژه فرماندهی ژنرال سلیمانی را به

رها سازی عراق از هجوم داعش مرتبط می‌سازد. عنوان سوم، تلاش می‌کند که سریع‌تر قطب‌بندی را به نمایش بگذارد؛ در این عنوان علاوه بر ساخت خودی با عبارت‌های «نقف الی جانب روسیا» و «لأن الغرب» به صراحت جبهه غرب (آمریکا و هم‌پیمانان‌اش) را در تقابل گفتمانی با خودی‌ها می‌گذارد. این گفتمان در پی اضافه کردن مسکو به معادله محور مقاومت و به صورت همزمان در برابر جبهه غربی به عنوان غیرخودی‌ها است؛ چرا که بخشی از ایدئولوژی حاکم بر جامعه را تقابل روسیه با جهان غرب رقم می‌زند. عنوان چهارم هر چند به نسبت دیگر عنوان‌ها از خود بسندگی بیشتری برخوردار است، اما با این وجود ایران را در صف خودی‌ها بازنمایی می‌کند. اظهار نظر رئیس مجلس ایران، آقای قالیباف، درباره اغتشاشگران داخلی ایران را در محور مقاومت علیه داعش قرار می‌دهد. چرا که پشت گفتمان رئیس مجلس ایران این ایدئولوژی حاکم است که نخست، داعش ساخته و پرداخته دیگران است. دوم، داعش تنها به خرابکاری، اغتشاش و ترور متوسل می‌شود. سوم، هر کس به جای اظهار نظر و نقد، به تخریب اموال بپردازد، به احیای خشونت و ترور کمک کرده است. همین گفتمان، سرکوب این اغتشاشگران را توجیه می‌کند. از سوی دیگر، پرداختن به مسأله داعش و مقایسه آن با شرایط داخلی یک کشور، این اصل را فراروی مخاطب می‌گذارد که کشور با چنین گروهکی سرستیز و جنگ دارد و در نابودی و ریشه کن کردن چنین گروه‌هایی تأثیر داشته است.

در اخبار مورد مطالعه، اسم کشورهایی به چشم می‌خورد که در ساخت گفتمان پایگاه المیادین در رابطه با داعش تأثیرگذار بوده است. با توجه به موضوع قطب‌بندی که مطرح شد، می‌توان کشورهای درون گفتمان را به سه دسته تقسیم نمود. کشورهایی که نامشان در عنوان‌های خبری آمده و به ظاهر رویکرد سایت به این کشورها خنثی هست و هیچ موضع‌گیری مثبت و یا منفی نسبت به آنها ندارد. عنوان‌های ذیل بخشی از این دست عنوان‌ها را تشکیل می‌دهد:

عنوان نخست	"التحالف الدولي" يعلن دعم "البیشمركة" في مواجهة تنظيم داعش
عنوان دوم	البنتاغون يؤكد استمرار مهمة القوات الأمريكية في العراق لـ"مكافحة داعش"
عنوان سوم	القيادة المركزية الأمريكية تعلن اعتقال ٦ عناصر من داعش شرقي سوريا
عنوان چهارم	واشنطن تستثمر في اغتيال قادة داعش المنتشرين شمال غرب سوريا

عنوان پنجم	"سانا": القوات الأمريكية نقلت عناصر من "داعش" بمروحياتها إلى دير الزور
عنوان ششم	انطلاقاً من القواعد الأمريكية.. "داعش" يهاجم الجيش السوري في دير الزور
عنوان هفتم	هجوم "داعش" الأخير على الجيش السوري.. دعم أميركي خفي للتنظيم
عنوان هشتم	عصابات داعش تدار بشكل مباشر من قبل المخابرات السعودية والإماراتية
عنوان نهم	واشنطن: لم نشارك في العملية التي أسفرت عن مقتل زعيم "داعش"
عنوان دهم	الخارجية الإيرانية: أميركا تقوّي داعش في العراق لتجد مبررات للبقاء

جدول شماره (5): قطب بندی کشورها در اخبار مرتبط با داعش پایگاه «المیادین»

با همسنجی این اخبار با خبرهای دیگر، در چهارچوب گفتمانی سایت المیادین درخواهیم یافت که در عنوان نخست، نویسنده تمایل دارد تا موضوع جنگ آمریکا و هم‌پیمانانش با داعش را در پرونده میان کشورهای هم‌پیمان و نیروهای پیشمرگه اقلیم کردستان بازخوانی کند و به نوعی کمک‌های آنها را از میدان جنگ نیروهای مقاومت مردمی خارج سازد و وارد میدان نیروهای دیگری کند که مناسبات گفتمانی کمتری با نیروهای مقاومت دارند. در عنوان دوم از عنوان‌های ذکر شده، شاهد نگاه سوگیرانه غیر مستقیم و منفی به کشورهای خارج از محور مقاومت هستیم. در عنوان خبری سخن از ادامه مأموریت نیروهای آمریکایی در عراق برای مقابله با داعش به میان آمده است اما در متن خبر نویسنده از زبان گروه مقاومت عراق می‌گوید که این گروه خواهان ماندن آمریکا در عراق نیست: «وتكرر المقاومة العراقية موقفها الرفض للاحتلال الأميركي في البلاد، إذ تعتبر أن لا جدية للقوات الأميركية في تنفيذ مطلب الشعب العراقي، والمتعلق بتطبيق قرار خروجها من العراق». چون آنها به خواسته‌های ملت عراق گوش فرا نمی‌دهند. در پس این گفتمان، عدم رضایت به ماندن نیروهای آمریکایی که در کشور عراق وجود دارد و به گونه‌ای نگاه منفی به آمریکا را بازتاب می‌دهد و حتی به نوعی جنگ با داعش را در راستای بهانه جویی آمریکا برای اشغال عراق تبیین می‌کنند.

عنوان سوم نیز به ظاهر بدون سوگیری خاصی، اظهار نظر فرماندهی مرکزی آمریکا را در رابطه با دستگیر کردن شش عنصر داعشی را بازتاب می‌دهد. اما با مشاهده بخش تفصیلی عنوان خبر، مشخص می‌شود که عبارت «وتزعم أن قواتها اعتقلت...» آمده است. بنابر دیدگاه‌های فرکلاف، مسأله وجهیت در چنین تفسیری ما را یاری می‌کند. در این‌جا وجهیت میان امر واقعی و امر غیر واقعی تمایز ایجاد می‌کند و این از رهگذر به کار بردن نوع خاصی از

فعل انجام شده است. این فعل، گزاره متن خبر را به سمت و سوی تردید و ادعا می‌کشاند. در واقع عبارت «تزعّم» که ظن و گمان را القاء می‌کند، به نوعی نگرش غیر مطمئن گردانندگان سایت المیادین نسبت به آمریکا را انعکاس می‌دهد؛ از این رو اظهار نظرهای آن را صرفاً سخنانی می‌دانند که عملاً راستی آزمایی نشده و بیشتر در حد ادعا مانده است. یکی از مهم‌ترین کارکردهای اصلی رسانه‌ها، برجسته‌سازی مطالب خاص در چهارچوب ایدئولوژی و سیاست‌های حاکم بر آن رسانه است. در عنوان چهارم، شاهد نوعی برجسته‌سازی مفهوم منافع اقتصادی و سیاسی آمریکا و شرکای آن در جنگ با داعش هستیم. عنوان خبر با مبتداسازی واژه «واشنگتن» آمریکا را در رأس ائتلاف معرفی می‌کند و با استفاده از اسم پایتخت سیاسی آمریکا، سیاست‌های این کشور را در رأس امور قرار می‌دهد. با بهره‌گیری از مسأله وجهیت در منظومه اندیشگانی فرکلاف، متوجه خواهیم شد که کاربرد فعل «تستثمر» بار معنایی خاصی را حمل کرده است و معنای استثمار و بهره‌برداری اقتصادی آمریکا از جنگ با داعش را برجسته کرده است.

شش عنوان خبری آخر به شکل نظام‌مند بر ساختن دو قطب متضاد تاکید دارند: از یک سو، ایالات متحده و متحدان منطقه‌ای‌اش (عربستان سعودی و امارات) و از سوی دیگر، نیروهای دولت سوریه و هم‌پیمانان آن، به‌ویژه ایران و محور مقاومت. عنوان‌های پنجم تا هفتم به‌صراحت ادعا می‌کنند که آمریکا به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در حمایت از داعش نقش دارد—با انتقال عناصر داعش (القوات الأميركية نقلت عناصر من «داعش» بمروحياتها إلى دير الزور)، آغاز حمله داعش از پایگاه‌های آمریکا («انطلاقاً من القواعد الأميركية.. «داعش» يهاجم الجيش السوري في دير الزور»)، و طرح این ایده که حملات داعش به ارتش سوریه با حمایت پنهانی آمریکا صورت می‌گیرد (هجوم «داعش» الأخير على الجيش السوري.. دعم أميركي خفي للتنظيم). عنوان هشتم نیز با ارجاع به «عصابات داعش» که توسط دستگاه‌های اطلاعاتی عربستان و امارات مدیریت می‌شوند (عصابات داعش تدار بشكل مباشر من قبل المخابرات السعودية والإماراتية)، قطب دیگری را معرفی می‌کند: متحدان منطقه‌ای آمریکا نیز در کنار آن قرار می‌گیرند و تصویر یک «بلوک شر» در برابر «بلوک مقاومت» را تقویت می‌کنند. عنوان نهم با اعلام عدم مشارکت آمریکا در عملیات علیه رهبر داعش (واشنگتن: لم نشارك في العملية التي أسفرت عن مقتل زعيم «داعش»)، این ایده را القا می‌کند که واشنگتن عمداً با داعش مقابله نمی‌کند. نهایتاً، عنوان دهم

با نقل قول از وزارت خارجه ايران مدعی است که آمریکا داعش را در عراق تقویت می‌کند تا بهانه‌ای برای ماندن در منطقه داشته باشد (الخارجية الإيرانية: أميركا تقوي داعش في العراق لتجد مبررات للبقاء). در مجموع، این عنوان‌ها با ساختن دوگانه‌ای از «نیروهای شر و پنهان‌کار» (آمریکا و هم‌پیمانانش) در برابر «نیروهای قربانی و مقاوم» (دولت سوریه، ایران و محور مقاومت)، قطب‌سازی‌ای ایجاد می‌کنند که هدف آن مشروعیت‌زدایی از حضور غرب در منطقه و مشروعیت‌بخشی به روایت خاصی از بحران سوریه و عراق است.

نتیجه‌گیری

با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌های برگرفته از هفتاد عنوان خبری مرتبط با داعش در بازه زمانی ابتدا تا انتهای ۲۰۲۲ میلادی در پایگاه خبری المیادین، نتایج پژوهش بیانگر نکاتی است که در زیر به برخی از آنها اشاره شده است:

۱) تحلیل هفتاد عنوان خبری منتشر شده در پایگاه خبری المیادین نشان داد که بیش از نیمی از این عناوین (حدود ۵۳ درصد) به گونه‌ای هستند که نقش گروه «الحشد الشعبی» را به صورت برجسته و با تأکید مثبت در مبارزه با داعش بازنمایی می‌کنند. این دسته از اخبار، با انتخاب واژگان و ساختارهای بیانی ویژه، جایگاه «الحشد الشعبی» را به عنوان نیروی محوری در مقابله با داعش پررنگ می‌سازند.

در مقابل، بخشی از اخبار (حدود ۱۰ درصد) به نقد یا برجسته‌سازی جهت‌دار علیه نیروهای ائتلاف و آمریکا می‌پردازند و آن‌ها را به گونه‌ای منفی در مقابل داعش و «الحشد الشعبی» تصویر می‌کنند. سایر عناوین (حدود ۳۷ درصد) تلاش دارند به شکل بی‌طرفانه‌تر و صرفاً گزارش رویدادها را ارائه کنند، بدون تأکید ویژه بر بازیگران خاص.

این یافته‌ها نشان می‌دهد که پایگاه خبری المیادین ضمن گزارش‌دهی رویدادها، بر بازنمایی نقش «الحشد الشعبی» به عنوان نیروی کلیدی مبارزه با داعش تمرکز ویژه دارد و در مقابل، نیروهای رقیب در این تقابل، کمتر به شکل مثبت یا محوری مطرح می‌شوند.

گروه برجسته شده	تعداد اخبار	درصد	توضیح
بیان الحشد الشعبی	۳۷	۵۲.۹٪	بازنمایی نقش محوری و مثبت الحشد الشعبی در مبارزه با داعش
نیروهای ائتلاف و آمریکا	۷	۱۰٪	برجسته‌سازی نقد یا دید منفی

نسبت به ائتلاف و آمریکا			
گزارش رویدادها با رویکرد بی‌طرفانه	۳۷.۱٪	۲۶	گزارش صرف بدون تمرکز ویژه

جدول شماره (۶): توزیع تمرکز نقش بازیگران مختلف در عناوین خبری مرتبط با داعش

(۲) در راستای قدرت دادن به گروه خودی و به حاشیه راندن گروهک داعش، اخبار سایت قطب‌بندی شده است. قطب‌بندی با استفاده از واژگان با بار مثبت و منفی، جمله‌بندی باز و بسته و استناد به معانی و مفاهیم مذهبی صورت می‌گیرد. در نتیجه قطب مثبت ماجرا یعنی محور مقاومت شامل ایران، عراق و سوریه، با ویژگی‌های مثبت برای مخاطبان بازنمایی می‌شود. در مقابل، در درون گفتمان خویش، قطب منفی داعش و آمریکا و متحدانش در تقابل با خود قرار می‌گیرد و از واژه «تروریست» برای عناصر داعشی و عبارت‌های تردید آمیز درباره حضور مثبت نیروهای آمریکایی به کار برده می‌شود. چنین هدفمند واژگان و عنوان بندی ماهرانه خبرها از جمله راهکارهایی بوده که رسانه المیادین از رهگذر آن تلاش نموده است تا معانی و مفاهیم مورد نظر خود را به مخاطب القاء کند. مخاطب با خوانش خبرهای سایت، داعش را گروهکی متجاوز می‌بیند که در جبهه باطل جنگ حق علیه باطل قرار گرفته‌است.

همچنین نیروهایی مانند آمریکا و همپیمانانش نه تنها برای مبارزه با این گروه تلاش نمی‌کنند بلکه ایدئولوژی آنها را منفعت خواهانه و تمامیت‌جو در نظر می‌گیرد که در تضاد با ارزش‌های والای محور مقاومت است. در بررسی هفتاد عنوان خبری، اشاره مستقیم در ۸ مورد و غیرمستقیم در ۴ مورد به نقش ایالات متحده در رابطه با داعش نشان می‌دهد که این نقش در گفتمان رسانه‌ای مورد بررسی، به‌طور معناداری برجسته شده است. با این حال، آنچه بیشتر جلب توجه می‌کند، چگونگی بازنمایی این نقش است: آمریکا نه به‌عنوان نیرویی مقابله‌کننده با تروریسم، بلکه اغلب به‌عنوان پشتیبان و حتی سازمان‌دهنده داعش معرفی شده است. این بازنمایی، به‌ویژه در قالب خبر دادن از اتهام‌های صریح مانند انتقال نیروهای داعش توسط بالگردهای آمریکایی، فراهم‌سازی پناهگاه برای آنها، یا هماهنگی با حملات داعش، به تصویر کشیده شده است.

(۳) داعش به صورت کلی در برابر سه محور عراق، سوریه و ایران به تصویر کشیده می‌شود که غارتگر جان و مال انسان‌های بی‌گناه است و از بیرون به درون این کشورها هجوم آورده‌است.

داعش در بازه زمانی مورد مطالعه نه تنها نیروی قدرتمندی نیست بلکه بیشتر گروهکی شکست خورده بازنمایی شده که یارای جلوگیری از حمله محور مقاومت را ندارد، از این رو تنها به حمله‌های خرابکارانه اکتفا می‌کند.

کشور	گروه	تعداد خبر	نوع بیان	درصد
عراق	حشد شعبی-نیروهای دولتی	۲۷	مستقیم	۵۷.۴۴٪
سوریه	نیروهای دولتی	۱۸	مستقیم	۳۸.۳۰٪
ایران	دولت ایران	۲	مستقیم	۴.۲۶٪

جدول شماره (۷): درصد اخبار مرتبط با داعش در رابطه با سه کشور عراق، سوریه و ایران

شایان ذکر است که از نیروهای محور مقاومت، بیشتر تمرکز رسانه بر روی نیروهای مقاومت مردمی «الحشد الشعبی» عراق است. از این رو، تکرار خبرهای مرتبط با داعش در عراق در صدر خبرهای سایت در بازه زمانی انتخابی قرار می‌گیرد.

منابع و مأخذ

الف: کتاب‌ها

- آقاگل زاده، فردوس، (۱۳۸۵)، *تحلیل گفتمان انتقادی*، تهران: علمی و فرهنگی.
- تیلور، استفانی، (۱۳۹۷)، *تحلیل گفتمان چیست؟*، ترجمه‌ی پدram منبعی و عرفان رجبی، تهران: نشر نویسه پاریسی.
- سلطانی، علی اصغر. (۱۳۸۴)، *قدرت، گفتمان و زبان: ساز کارهای جریان قدرت در جمهوری اسلامی ایران*، چاپ نخست، تهران: نشر نی.
- فرکلاف، نورمن، (۱۳۸۷)، *تحلیل انتقادی گفتمان*، ترجمه‌ی گروه مترجمان، چاپ دوم، تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه.
- فیرکلاف، نورمان (۲۰۰۹)، *تحلیل الخطاب: التحليل النصي في البحث الاجتماعي* ترجمه: طلال وهبه، بیروت: المنظمة العربية للترجمة.
- فیرکلاف، نورمان (۲۰۲۴)، *اللغة والسلطة*، ترجمه‌ی محمد عنانی، المملكة المتحدة: مؤسسه الهنداوی.

- مکین، دیوید و آندره امیر، (۱۳۹۷)، *چگونه تحلیل گفتمان انتقادی انجام دهیم؟*، ترجمه مهدی کوچک‌زاده و محمدقلی میناوند، تهران: انتشارات سوره مهر.
- مهدی‌زاده، سید محمد، (۱۳۸۷)، *رسانه‌ها و بازنمایی*، تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.
- هال، استوارت و دیگران (۱۴۰۱)، *رسانه و امر اجتماعی*، ترجمه مجید جوادیان زاده، تهران: علمی و فرهنگی.

ب: مجلات

- آقاگل زاده، فردوس، مریم سادات غیثیان، (۱۳۸۶)، «رویکردهای غالب در تحلیل گفتمان انتقادی»، *مجله‌ی زبان و زبان شناسی*، شماره‌ی ۵: ۳۹-۵۴.
- رحیم‌پور، زهرا و احمد پاشازانوس (۱۴۰۰)، «تحلیل الخطاب النقدي تركيزاً على منهج فيركلاف (خطب هاشم بن عبدمناف نموذجاً)»، *مجله‌ی الجمعية الإيرانية للغة العربية وآدابها*، العدد الـ ۶۱، صص ۲۲-۱.

ج: تارنما

- پایگاه خبری *تحلیلی انتخاب*، (۱۳۹۱)، «شبکه خبری «المیادین» راه اندازی شد» کد خبر: ۶۵۸۶۸.
- *المیادین*، (بی‌تا)، «من نحن؟» به آدرس: <https://www.almayadeen.net/about> آخرین بازبینی: شنبه ۱۴۰۲/۱۱/۱۴.

Sources and references:

Books

- Aghagolzadeh, Ferdows, (2006), *Critical Discourse Analysis*, Tehran: Elmi va Farhangi.
- Fairclough, Norman, (2008), *Critical Discourse Analysis*, translated by group of translators, 2nd edition, Tehran: Office of Media Studies and Development.
- Fairclough, Norman, (2009), *Tahlil al-Khitab: al-Tahlil al-Nassi fi al-Baith al-Ijtimai* [Critical Discourse Analysis: Textual Analysis in Social Research], translated by Talal Wahba, Beirut: Arab Organization for Translation.
- Fairclough, Norman, (2024), *Language and Power*, translated by Mohammad Anani, United Kingdom: Hindawi Foundation.
- Hall, Stuart et al., (2022), *Media and the Social*, translated by Majid Javadianzadeh, Tehran: Elmi va Farhangi.
- Makin, David & Andre Amir, (2018), *How to Do Critical Discourse Analysis?* translated by Mehdi Kuchakzadeh and Mohammad Gholi Minavand, Tehran: Soore Mehr Publications.
- Mehdi-zadeh, Seyed Mohammad, (2008), *Media and Representation*, Tehran: Office of Media Studies and Development.

- Soltani, Ali Asghar, (2005), Power, Discourse and Language: Mechanisms of Power Flow in the Islamic Republic of Iran, 1st edition, Tehran: Nashr-e Ney.
- Taylor, Stephanie, (2018), What is Discourse Analysis? translated by Pedram Mani'i and Erfan Rajabi, Tehran: Nashr Nevisheh Parsi.

Journals

- Aghagolzadeh, Ferdows & Maryam Sadat Ghiasian, (2007), "Dominant Approaches in Critical Discourse Analysis", Zaban va Zaban Shenasi Journal, No. 5, pp. 39-54.
- Rahimpour, Zahra & Ahmad Pashazanus, (2021), "Critical Discourse Analysis Focusing on Fairclough's Approach (The Speech of Hashim bin Abd Manaf as a Model)", Majallat al-Jami'ah al-Iraniyah lil-Lughah al-'Arabiyyah wa Adabiha, No. 61, pp. 1-22.

Websites

- Al-Mayadeen, (n.d.), "Who Are We?" Available at: <https://www.almayadeen.net/about> [Last reviewed: Saturday, 03/02/2024].
- Entekhab News Analytical Base, (2012), "Al-Mayadeen News Network Launched", News Code: 65868.

تحليل نقدي لظاهرة داعش وعرضها في أخبار موقع الميادين

نوع المقالة: أصلية

رقية حسني^١، حبيب كشاورز^{٢*}، سيدرضا ميراحمدي^٣، سعدالله همايوني^٤

١. طالبة دكتوراه في فرع اللغة العربية وآدابها في جامعة سمنان، سمنان، إيران.

٢. أستاذ مساعد في قسم اللغة العربية وآدابها في جامعة سمنان، سمنان، إيران.

٣. أستاذ مشارك في قسم اللغة العربية وآدابها في جامعة سمنان، سمنان، إيران.

٤. أستاذ مشارك في قسم اللغة العربية وآدابها، جامعة طهران، طهران، إيران.

تاريخ قبول البحث: ١٤٠٤/٠٦/١٠

تاريخ استلام البحث: ١٤٠٤/٠٣/٠٨

الملخص

تحليل الخطاب النقدي هو منهج متعدد التخصصات يهدف إلى الكشف عن العلاقة بين اللغة والسلطة في النصوص الاجتماعية والسياسية والإعلامية. في هذا الإطار، لا تُعتبر النصوص الإخبارية مجرد انعكاس للواقع، بل تُحلل كأدوات لإعادة إنتاج المعنى وبناء الأيديولوجيا. ونظرًا للدور الحاسم الذي تلعبه وسائل الإعلام في تشكيل الإدراك العام تجاه ظواهر مثل الإرهاب، فإن دراسة الأساليب اللغوية والبنوية في هذه النصوص توفر رؤية دقيقة لآليات إنتاج المعنى الخطابي. تهدف هذه الدراسة إلى تحليل تمثيلات تنظيم داعش ضمن خطاب المحور المقاوم من خلال دراسة سبعين عنوانًا إخباريًا نُشرت على موقع الميادين خلال عام ٢٠٢٢. وقد أُجري البحث اعتمادًا على الإطار النظري لتحليل الخطاب النقدي لفيركلاف، ومنهجية وصفية-تحليلية. تشير نتائج التحليل إلى أن موقع الميادين يُشكل تمثيلات تنظيم داعش ضمن خطاب المحور المقاوم الكبير، مستخدمًا استراتيجيات مثل "الوجهية"، "التأسييم"، "المبني للمجهول"، و"الاستقطاب"، مما يؤكد التمييز بين الفاعلين «الأنا» و«الآخر». كما تظهر غالبية الأخبار تمثيلات إيجابية لقوى المقاومة، وخاصة الحشد الشعبي العراقي، في مقابل تمثيلات سلبية لداعش وأنصارها، تعكس قيم ومواقف محور المقاومة. توضح هذه النتائج أن الخطاب الإعلامي لموقع الميادين ينظم لغويًا ودلاليًا الأخبار بهدف تعزيز رواية مميزة للتطورات الإقليمية، مع إبراز محور المقاومة كمركز للمواجهة مع داعش وتقليل دور الجهات الفاعلة الأخرى.

الكلمات المفتاحية: فيركلاف، تحليل الخطاب النقدي، موقع الميادين، داعش.